

STORTINGET

Representantforslag 234 S

(2024–2025)

fra stortingsrepresentantene Lene Westgaard-Halle, Erna Solberg, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes og Anna Molberg

Dokument 8:234 S (2024–2025)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Westgaard-Halle, Erna Solberg, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes og Anna Molberg om å styrke innovasjon og AgriTech i norsk landbruk

Til Stortinget

Bakgrunn

Norske bønder er omstillingsdyktige. I 1969 var en gjennomsnittlig norsk gård på cirka 62 dekar og landet hadde over 150 000 gårdbrukere. I dag er gjennomsnittsarealet økt til 262 dekar, men det totale jordbruksarealet forblir mer eller mindre uendret på omkring 10 mill. dekar. Antall gårdbrukere i Norge er nå rundt 37 000. Samtidig er antallet melkekyr i Norge i dag omtrent halvparten av hva det var i 1980, likevel har melkeproduksjonen holdt seg stabil på omtrent 1 500 mill. liter årlig i samme periode.

Omstillingen i jordbruket vil og må fortsette. Systematisk innovasjon, økt inntekstpotensial i markedet, eksport av varer, kompetanseheving og mangfold i næringen er nødvendig for å sikre at næringens rekrutterings- og livsgrunnlag opprettholdes. Utviklingen i landbruksteknologi kan bane vei for å ta ut flere produktivetsgevinster, bidra til mer mangfold, lavere klimautslipp og øke norsk fastlandseksport. Det krever at det gjøres endringer i jordbrukspolitikken og at jordbruket satses på som kompetanse- og teknologinæring.

Solberg-regjeringen la frem viktige og framoverskuede stortingsmeldinger om landbruk og behovet for økt innovasjon og markedsretting av jordbruket. Blant annet Meld. St. 31 (2014–2015) Garden som ressurs – marknaden som mål – Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringer og Meld. St. 11 (2016–2017) Endring og utvikling – En fremtidsrettet jordbruksproduksjon. Dessverre har ikke det engasjementet for landbruksnæringen som næring blitt videreført av nåværende regjering.

Rammevilkår for næringslivet

For Høyre er bønder selvstendig næringsdrivende, og de er i likhet med det øvrige næringslivet avhengig av et konkurransedyktig skattenivå og forutsigbare rammebetingelser for å kunne drive virksomhet. Som selvstendig næringsdrivende, bør de gis en større evne til å treffe selvstendige beslutninger basert på hva som best tjener deres interesser.

Små og mellomstore bedrifter er livsnerven i lokalsamfunnene og arbeidsplassene til folk. Den daglige innsatsen til disse bedriftene bidrar til velferdssamfunnet. Det er i distriktene at andelen bedrifter med norske eiere er høyest, og den særnorske eierbeskatningen legger således en demper for verdiskaping i distrikts Norge.¹ I dag er jordbrukspolitikken lagt opp på en måte som ikke gir særlige insentiver for at landbruket skal være markedstilpasset. Det har over tid bidratt til et stadig høyere subsidiebehov, lavt produktmangfold og dempet den innovasjon- og markedsrettingen som ikke har vært påkrevet gjennom regulering.

1. Menon Privat eierskap i Norge 2021

På tross av dette, er det likevel en rekke norske aktører innen agritech som ønsker å satse, men de møter de samme utfordringene som øvrige oppstartsbedrifter. Blant annet i tilgangen på kapital. Kapital er nødvendig for etablering av nye bedrifter og videreutvikling av eksisterende bedrifter. Spesielt oppstartsbedrifter er helt avhengig av kapital i ulike vekstfaser, og den økte eierbeskatningen har de siste tre årene har svekket tilgangen på norsk privat kapital. For å legge til rette for flere nye agritechselskaper i Norge, så må eierbeskatningen reduseres. Det er bekymringsverdig med den uforutsigbarheten og det økte skatte- og avgiftsnivået næringslivet i Norge er påført av Arbeiderpartiet og Senterpartiet, og de negative konsekvensene for verdiskaping og innovasjon det medfører. De samme partiene vil hevde de har styrket landbruket, men realiteten er at de har svekket den langsiktige innovasjons- og konkurranseevnen til næringen.

For Høyre er det helt sentralt å legge til rette for at landbruket igjen blir en innovativ kraft i samfunnet, som tilpasser seg markedet og leverer et større mangfold av produkter. Det vil kunne gi ringvirkninger i Distrikts-Norge gjennom selskapsutvikling innen agritech som støtter opp om og driver denne utviklingen.

Verden rundt oss

EU fører en omfattende og offensiv landbrukspolitikk, og fremover er det fornuftig å se norsk landbrukspolitikk i et europeisk perspektiv. Norsk landbrukspolitikk bør over tid samordnes med, og etter hvert bli en del av det europeiske landbrukspolitiske samarbeidet.

EUs «Farm to Fork»-strategi viser at de overordnede målene for landbruk er ganske like de norske, men den regionalpolitiske dimensjonen er mindre tydelig. Strategien har som mål å skape et rettferdig, sunt og miljøvennlig matsystem. Strategien fokuserer på hvordan sikre tilstrekkelig og tilgjengelig mat, redusere klimaavtrykket, beskytte miljøet, sikre inntektsnivået for bønder, fremme bærekraft, redusere avfall og styrke matsikkerheten. Strategien retter seg mot hele matkjeden, fra produksjon til forbruk, og inkluderer tiltak for å fremme reduksjon i bruk av kjemikalier og bedre dyrevelferd. Det er derfor naturlig å se norsk landbrukspolitikk i sammenheng med dette, og avklare hvilke eksport- og markedsmuligheter det kan gi for norske landbruksaktører om Norge knytter seg tettere til EU.

Beredskap og selvforsyning

God matberedskap er avgjørende for Norges nasjonale sikkerhet og stabilitet. I et land med variert klima og geografi, sikrer en robust lokal matproduksjon at folk har tilgang til nødvendige næringsmidler selv under

globale kriser eller handelsavbrudd. Dette har også både Totalberedskapskommisjonen og Riksrevisjonen påpekt. Som et lite land er det likevel begrenset hvilken isolert nasjonal beredskap vi kan bygge opp for en langvarig krise.

Norge har høy selvforsyning av husdyrprodukter, men relativt lave selvforsyningsgrader for energirike plantevekster til mat. Det er avgjørende at en lykkes med en omlegging av norsk matproduksjon til økt produksjon av plantebaserte produkter både til mat og fôr, både for å gjøre samfunnet bedre rustet for kriser, men også for å ruste landbruket for fremtiden.

En av de aller viktigste løsningene er å stimulere til økt produksjon og forbruk av plantebaserte landbruksprodukter som korn, frukt og grønt. Det kutter utslipp, øker selvforsyningsgraden og bedrer helsen. Dessverre er dagens produksjonsstøtte innrettet på en måte som i all hovedsak prioriterer husdyr- og melkeproduksjon. Produksjonsstøtten bør innrettes på en måte som gjør at den mer klimaoffensive bonden belønnes i mye større grad enn i dag. OECD har vært tydelige på viktigheten av å fjerne tiltak som gjør det vanskelig for bønder å endre produksjonen, som for eksempel prisstøtte og andre regler som gjelder bestemte produkter.

Blant annet er det mulig å produsere mer matkorn og proteinvekster i Norge. Norge har i dag omtrent 31 prosent selvforsyning målt i selvforsyningsgrad.² Et av de sentrale tiltakene Matkornpartnerskapet foreslår for å øke matkornproduksjonen i Norge er å øke produktutvikling på norske råvarer gjennom samarbeid i hele verdikjeden om innovasjons- og FoU-arbeid. Bedre sortsutvikling, agronomi og teknologi vil være sentralt for å nå målet de har satt om 90 prosent norskandel i matkornet i 2030.

Veksthus og vertikalt landbruk har også et langt større potensial for å supplere dagens produksjon, og bidra med mer norskprodusert mat uten at det trenger å fortrenge annen jordbruksproduksjonen på jordarealet i Norge. Samtidig som en del av maten kan produseres nærmere konsumentene. For blant annet salatvekster og lignende med kort holdbarhet vil det være en fordel og gi økt konkurransekraft overfor importerte salatvekster som har en lenger transport.

Kompetanse

For å lykkes med å ta i bruk mer agritech i det norske jordbruket, er det viktig at det norske jordbruket har nødvendig kompetanse til å kunne nyttiggjøre seg denne. Flere steder i landet tilbyr agronomutdanning og andre utdanninger i landbruket. I tillegg til de generelle utdanningene bør det ses på muligheten for spesialisering og tilrettelegging for etterutdanning innen bruk av

2. Landbruksdirektoratet 2023 Norsk jordbruk mot 2030

ny landbruksteknologi. En mulighet er også legge til rette for flere spesialister som kan bistå bønder med hvordan de kan ta i bruk og nyttiggjøre seg ny teknologi der det er lønnsomhet for det. Norsk Landbruksrådgivning gjør noe av dette i dag, og det kan være fornuftig å se på hvordan det arbeidet kan forbedres. Det er også mange droneselskaper som i dag tilbyr tjenester til norske bønder, blant annet for overvåking av jorder og vekstsesonger, inspeksjon av dyr, og datainnsamling for å nevne noe. Samtidig vil det være viktig å tilrettelegge for samarbeid mellom bønder i et område, slik at ikke enhver bonde må ha en full utstyrspark som bare er i bruk noen korte perioder.

Teknologisk utvikling

Det som skjer innen industri 4.0, vil også være en utvikling av landbruk 4.0. Sensorer, digitalisering, droner, roboter, automatisering og autonomisering preger landbruket mer og mer. Presisjonslandbruket overtar og gjør landbruket mer kunnskapsstyrt og mindre arbeidsintensivt. Behovet for arbeidskraft, spesielt sesongarbeidskraft vil kunne reduseres over tid, spesielt i enkelte driftsformer. Blant annet utvikles det roboter som kan plukke bær, som på sikt vil gjøre norsk jordbruk mindre avhengig av sesongarbeidere.³

Agritech gir bønder og produsenter verktøyene de trenger for å øke effektiviteten i produksjonen. Ved å optimalisere ressursbruk, redusere svinn og forbedre avlingene, kan norsk landbruk oppnå høyere produktivitet. Samtidig vil det også øke bærekraften i landbruket, og spare bøndene for unødvendig ekstraavgifter ved å redusere behovet for gjødsel og plantevernmidler og forenkle spredningen av disse.

Vår digitale hverdag gjør at bonden også kan kutte ut mellomledd, og kommunisere direkte med og selge direkte til forbruker. Fremveksten av Reko-ringer, og direkte markedet er et tydelig signal fra forbrukeren. Netthandel og levering på døren øker også i matvaremarkedet. Dette utfordrer grunnstrukturen i den norske verdikjeden for mat, men skaper muligheter for et mer mangfoldig landbruk og flere inntektskilder for norske bønder. Norske bønder kan dermed redusere sin avhengighet til samvirkene, og en kan få en bedre konkurranse som bidrar til et større mangfold av landbruksprodukter, gir økt betalingsvilje hos forbrukerne og eksportmuligheter av spesialprodukter.

De senere årene har flere norske bønder sett muligheter i nye innovative og teknologiske løsninger i landbruket. Disse løsningene har gitt grobunn for nye bedrifter innen agritech. Samtidig skal Norge gjennom et grønt skifte, og en vil få strengere miljø- og utslippskrav som vil gjøre teknologi og løsninger som reduserer ut-

slipp nødvendig. Jordbruket står i dag for ca. 9 prosent av utslipp i Norge. Utvikling og bruk av landbruksteknologi vil være avgjørende for å nå målene om utslippskutt i sektoren.

Mange norske agritechselskaper leverer i dag tjenester til bønder utenfor Norge, og noen leverer til og med tjenester til jordbruksproduksjoner det er lite av i Norge slik som vinproduksjon. Det viser at det er en stor entreprenørvilje i norsk agritech-bransje og mange som ønsker å satse. Likevel er det viktig å sørge for at slike løsninger og tjenester også kan testes i et hjemmemarked, før man satser på eksport. Det gjør det enklere å lykkes ute. Agritech-næringen har bidratt til en fremvoksende utvikling av lokale testsentre på gårder rundt omkring i Norge. Det er imidlertid svært viktig at tilrettelegging for testing profesjonaliseres, da dette er viktig infrastruktur for salg av varer og tjenester. Det er også mye utstyr som i dag befinner seg hos forskningsinstitutter og andre offentlige aktører som bør tilgjengeliggjøres for private på en egnet måte for å gjøre skalering og testing enklere.

Sterke innovasjons- og teknologimiljøer og stolt historie med landbruk

For nye og mindre teknologibedrifter er det helt essensielt å ha sterke fagmiljøer med kompetanse om landbruk, teknologi og det internasjonale markedet. Norge har allerede en stolt tradisjon og lang historie med å utnytte gode ressurser, for å selge utlands. Yara har siden Eyde og Birkelands tid eksportert norsk gjødsel til hele verden, og er i dag et multinasjonalt selskap med over 17 000 ansatte og tilstedeværelse i 60 land.⁴ Både Yara og Kverneland maskiner utgjør en viktig drahjelp for andre norske selskaper som ønsker å satse. Deres kompetanse og nettverk kan være avgjørende for at flere kan gå den veien de allerede har tråkket opp. I kombinasjon med anerkjente utdannings- og forskningsmiljøer for agrikultur (blant annet Norges miljø- og biovitenskaplige universitet, (NMBU) og Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO)) er det godt tilrettelagt for at norske agritech-bedrifter skal ha den faglige drahjelpen de trenger for å kunne utvikle sine løsninger for salg og eksport, både nasjonalt og internasjonalt. Innovasjon Norge (IN) har også allerede eksport av norske agritech-løsninger som et av sine satsingsområder. Tilknytning til det internasjonale markedet og teknologiutviklingen, vil være nødvendig å opprettholde for at Norge fortsatt skal kunne hevde seg innen agritech internasjonalt og kunne dra nytte av de eksportmulighetene er.

Det er i dag en rekke aktører i jordbruket som forsker og leverer kunnskap på feltet. Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) har i dag over 700 ansatte, og nær

3. Sogn Avis 21.05.22 Møt framtidens bærplukkar. Han er ein robot

4. Yara besøkt 12.02.2024 Om Yara

halvparten av årsverkene er forskere, og det store flertallet av dem med doktorgrad. Ser man på alle ansatte ved NMBU, Ruralis, Mattilsynet og Veterinærinstituttet i tillegg, blir det klart at det er store akademiske ressurser bundet opp i jordbruket sammenlignet med antallet sysselsatte i jordbruksbedrifter og lønnsomheten i næringen. Selv om det norske landbruket har vært innovativt og tilpasningsdyktig er det derfor likevel grunn til å tro at potensialet er betydelig større om mange av disse ressursene hadde prioritert forskning som kan gi økt gevinstrealisering og næringsutvikling.

Distriktsnæringslivet, gründerskap og eksportmuligheter

Utvikling av norsk eksportindustri er viktig for arbeidsplasser, velferd og bosetting i distriktene i årene fremover. Et viktig tiltak for å tiltrekke flere mennesker til å bosette seg i distriktene er å sørge for spennende arbeidsplasser og inntektsmuligheter. Satsing på agritech innebærer nye inntektsmuligheter i distriktene og videreutvikling av en eksisterende distriktsnæring.

Det er allerede flere norske landbruksbedrifter som har lyktes med å utvikle nye innovative og teknologiske oppfinnelser, og flere av disse er allerede i gang med eksport til utlandet. Blant annet Saga Robotics som har utviklet en landbruksrobot som utfører lysbehandling om natten av jordbær og vinranker for å fjerne meldugg⁵.

Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Enova har i flere år utlyst midler til teknologiutvikling gjennom prosjektet PILOT-E, et finansieringstilbud til norsk næringsliv med formål om raskere utvikling av nye produkter innen miljøvennlig energiteknologi. En tilsvarende PILOT-L for agritech vil kunne gi nye produkter og løsninger støtte gjennom hele løpet fra idé til marked, fra forskning til fullskala demonstrasjon av nye konsepter eller innovative løsninger. Samtidig som det sikrer bedre koordinering mellom virkemiddelaktørene.

For at norske agritech bedrifter skal lykkes med å utvikle, produsere og selge agritechløsninger internasjonalt må det utarbeides en egen strategi for agritech-næringen. Det er viktig å unngå at en slik strategi blir et tilleggsoppdrag som kommer på toppen av det generelle arbeidet virkemiddelapparatet utfører og innsnevrer handlingsrommet og fleksibiliteten til disse, men må ses i sammenheng med eksisterende initiativ. Strategien bør i tillegg se på markedsmuligheter for norsk landbruksteknologi og barrierer for eksport og skalering av norsk landbruksteknologi. Det er naturlig at en slik strategi også ser på hvordan eksisterende midler til næringsrettet forskning i landbrukssektoren kan utløse

mer innovasjon og verdiskaping, og hvordan det kan tilrettelegges for næringen i Norge.

I sammenheng med etablering av en PILOT-L, er det viktig at bedriftene får tilgang på ressurser for testing og bearbeiding. Mangel på slike ressurser er ofte et hinder for at bedriftene tør å oppskalere eller utvide ytterligere produksjon for nye markeder. Det bør derfor opprettes et katapultsenter for landbruksteknologi. En fordel vil være om det etableres i tilknytning til eksisterende klynger for agritech og forskningsinstitutter/utdanningsinstitusjoner, for å unngå at kapabiliteter i Norge dupliseres. Det vil også kunne gi økt synergi mellom næringsliv, academia og forskningsinstitusjoner.

Ordningen med katapultsentre, forvaltet av Siva, skal bidra til økt industriell verdiskaping i Norge. I katapultsentrene kan bedriftene utvikle, teste og simulere sine idéer, produkter og prosesser. Et katapultsenter for agritech vil gjøre at flere gründere innen i Norge kan oppskalere og kommersialisere sine agritechløsninger.

For å være konkurransedyktige og kunne tiltrekke seg og beholde kompetanse bør oppstartsbedrifter ha bedre muligheter for å kunne tilby ansattopsjoner. Det vil også gjøre det mer attraktivt for oppstart- og vekstelskaper innen agritech, og styrke mulighetene for at flere lykkes.

Solberg-regjeringen satset på næringsrettet forskning for å bidra til nye jobber og bransjer. Tilskuddene til FoU og innovasjon ble mer enn doblet fra 2013 til 2021.⁶ Satsing på forskning og utvikling vil være sentralt også fremover for at Norge skal lykkes med å få flere agritech-bedrifter og økt eksport av landbruksvarer- og teknologi i fremtiden.

For å sikre at det utarbeides en strategi som tar opp i seg disse elementene, bør en AgriTech-strategi inneholde blant annet følgende punkter

- Legge til rette for et tettere samarbeid mellom agri-, industri- og biotechklyngene for å sikre økt eksport og gevinstrealisering i jordbruksnæringene.
- Sammen med Enova, Norges Forskningsråd, Innovasjon Norge og Bionova legge til rette for å utvikle et eget prosjekt for finansiering og skalering av ny landbruksteknologi, tilsvarende Pilot-E.
- Se på hvordan gevinstrealiseringen av forskningen til NIBIO, Animalia og Ruralis kan styrkes, og vurdere tydeligere krav om at forskningen skal være næringsrettet og ha et verdiskapings- og innovasjonspotensial.

5. DN 28.01.2024 Sprøyter 120 millioner inn i landbruksroboten «Thorvald»

6. SSB tabell 12 639: Tilskudd alle virkemiddelaktører

- Legge til rette for og ta i bruk muligheter innen bioteknologi for økt produksjon, moderne plante- og dyreavl og klimatilpassede vekster.
- Legge opp til økt bruk av presisjonsutstyr, droner og roboter i landbruket og identifisere regulering som hindrer bruken av teknologiene, og sørge for utvikling av reguleringen slik at den åpner for økt adaptasjon av disse.
- Legge til rette for økt samarbeid mellom gårdsbedrifter, for å redusere terskelen for bruk og deling av landbruksteknologi- og utstyr.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utarbeide en egen strategi for hvordan Norge kan lykkes med agritech.

Herunder styrke utvikling, forskning, økt kommersialisering av agritech i Norge og økt adaptasjon i landbruket.

2. Stortinget ber regjeringen vurdere endringer i overføringene til jordbruket for å stimulere til høyere produktivitet og nye teknologiske løsninger som gir et mer effektivt landbruk.
3. Stortinget ber regjeringen igangsette en samlet analyse av næringens relative konkurransekraft og utviklingsmuligheter for styrking av denne, blant annet med mål om å gjøre det enklere for bønder å skape inntekt og utvikle gårdsdriften sin uten statsstøtte.
4. Stortinget ber regjeringen knytte norsk landbrukspolitikk tettere mot landbrukspolitikken til EU, gjennom å utrede de viktigste gap og muligheter i et felles europeisk marked sammenlignet med dagens situasjon.
5. Stortinget ber regjeringen videreføre Matkornpartnerskapet etter 2030.

10. april 2025

Lene Westgaard-Halle

Erna Solberg

Margret Hagerup

Kari-Anne Jønnes

Anna Molberg

